

let pred nami boril: za malo lepote, za malo pravice in za malo svobode pod solncem. Kaj naj se torej reče, biti pokopan — za človeka, čigar vse življenje je bilo en sam silen uporen plamen od zemlje do neba in ki je slednjo kapljo krvi iz svojega srca potočil samo za razodetje in vstajenje vsega, kar je resničnega v človeku, kar je resničnega v narodu in v družbi in kar sta od nekdanj dušila k tlom nasilje in laž. Ne, spominjati se velikega človeka, se nikoli ne reče, spominjati se pokojnika; spominjati se Cankarjeve smrti, se pravi samo, pokloniti se njegovemu življenju in njegovemu velikemu delu, pokloniti se večnemu, živemu človeku, ki je nekoč bil in ki se še danes nenehoma z nami vred bori za vse, za kar se moramo biti, in ki mu še dolgo, dolgo ne bomo mogli doumeti vsega smisla in vse veličine.

Kaj je življenje in kaj je umetnost? Vse stvari, vsi ljudje in vsa njihova dejanja prihajajo od nekod in nekam gredo, vse teče skozi čas in nič nikjer za zmerom ne pristane. Človek nikoli ne ve, kako bo danes ali jutri svet preoblikoval svoj obraz. Nobena zmaga ni zadnja zmaga, noben poraz ne more nikoli do konca ostati poraz. Življenja stoletij so kakor življenja ljudi: nekje se rodijo in nekje umro — in mnogo ljudi in mnogo stoletij pade na frontah. Umetnik ne more ničesar sredi vsega tega, umetnik lahko samo vse ve in vse razodene — to je od nekdanj ves njegov neusmiljeni poklic. Ko je svet dobil novo podobo, je Cankar šel odtod in njegova smrt je bila kakor smrt Maksa Krnca na Betajnovi: padel je sredi borbe za stvar, ki še dolgo ni dobljena, Kantor je ostal kralj na Betajnovi in triumfira kar naprej. Cankarjevo delo je še zmerom samo težka, neizpolnjena dediščina in danes vemo samo to: da se mimo te dragocene dediščine nikoli več ne bo mogel premakniti čas. Po nji bo moral delati in živeti, kdor bo hotel živeti v dni, ki nam bodo brez dvoma še sijali.

Zelo prav bi bilo, da bi se človek spominjal te smrti vsako leto in vsak dan. Morda bi se tako polagoma vendarle privadil tudi tiste velike reči, ki jo slovenski ljudje tako žalostno malo znamo: morda bi se namreč polagoma privadil, tudi malo življenja in malo krvi iz svojega srca tvegati za zmago pravice in svobode, kakor se je za pravico in svobodo vsega dal Ivan Cankar.

L. Mrzel.

NEKAJ PRIPOMB K L. TESNIEREJEVI KNJIGI O OTONU ŽUPANČIČU

V „Zaključkih“ te znamenite razprave Tesnière presenetljivo poudarja, da je (ne le zanj, temveč objektivno) — Župančič več od Prešerna.

Ta trditev je, umevno, povzročila v naših naobraženih krogih obilo razgovorov in debat. Ako bi Tesnière opustil pristavek k tej svoji utemeljitvi: „*Seul Rozman a le courage de déclarer que, selon lui, Joupantchich est de la trempe de Goethe*“, bi te vrstice ne bile potrebne. Ker pa mi v tem slučaju Tesnière prisoja vlogo nekake priče, češ, da tudi jaz primerjam Župančiča celo Goetheju, sem prisiljen podati k svojemu esaju, objavljenemu v Župančičevem jubilejnem zborniku, naslednje dopolnilo:

Župančič je Goethejevega kova zato, ker ga njegovo dosedanje delo kaže kot takega: vsa njegova osebnost je obrnjena navzven, v svet, je nezaključena, odprta.

Zaradi jasnosti uporabim primeru z nasprotnim, polarnim pojmom: Kaj se pravi biti obrnjen naznotraj, vase, biti sredotežen, zaključen?

Tak tip je Prešeren s svojimi epigoni. To je Prešernov krog. Prešeren je videl in nosil v sebi predvsem žensko-roditeljico kot osnovno središče vsakega doma. On je s svojo viteško, erotično-tragično pesmijo vzbudil — slovensko žensko, ki dotedaj ni poznala svojega junaka. Kajti ne moški, ampak ženska s svojim materinstvom, je prava nositeljica doma kot osnove vsakega naroda. Moški je le njen rednik in zaščitnik. Nihče pred Prešernom in nihče za njim ni občutil in doživel tolikšne usodne tragike, ki jo zahteva vsako viteštvo do ženske in doma. Da, Prešeren je ta svoj poklic občutil vprav prototipično, ker je to slovensko žensko povečeval in povzdignil v zemeljsko onostranstvo. Njegova pot od tvarne in osebne Julije do njene transfiguracije — do duhovne in deviške Bogomile, to je najtežji, a obenem najvažnejši problem vsega njegovega dela. Zato trdim: pravi oče slovenstva je — Prešeren.

S povečanjem Bogomile je bil pač izčrpan in zaključen Prešernov feministični kompleks, ne pa tudi moški. Črtomir, tak, kakršen je, izdaleka ni bil in ni mogel biti pravi in enakovredni zaročenec Bogomile, zaradi česar je moral „čez goro zeleno“ — v samoto. S tem je bila do kraja in izčrpno zaključena Prešernova osebnost in naloga njegovega pesniškega poklica. Ta negativna risba podaja v glavnem odgovor na vprašanje: Kaj se pravi biti odprt, nezaključen, obrnjen v svet.

Ta smer ne podaja v prvem redu in predvsem tragičnega odnosa do doma, ne do ženske, ne do sveta vobče, kakršen nam je znan po Prešernu. Njeni zastopniki so vsaj spočetka lažje, prosojnejše krvi, vedrega temperamenta —, pač pa jim je usojena na njihovi razvojni poti drugačna tragika, kot pri prvomenovanem tipu, ki mu gre za dejansko živeti ali umreti. Ta druga tragika je faustovska, kakršno je doživel Goethe. V tem sta si Prešeren in Goethe čista antipoda. V prvem primeru je nosilec pesnikove osebnosti predvsem čuvstvo, v slednjem predvsem misel, prvi je mitičnega izvora, drugi intelektualnega. In vsaka teh smeri je svet zase in med njima je ločnica, ki daje svoj pečat vsaki pravi pesnitvi, vsakemu umotvoru vobče. V slehernem slučaju sta obe smeri nujnega življenjskega pomena, ker sta druga drugi potrebno ogledalo in korektiv.

Odprtost, nezaključenost, to je argonavtstvo, ki išče po svetu zlato runo, androginsko solnce, duhovno erotiko. Težko je to vprašanje, ki neizprosno zahteva razgovor in obračun s Faustom, ki ga poleg Bogomile rodi in mora roditi vsak narod, vsak svojega in po svoje oblikovanega, ker sicer ne more doseči organske zaključenosti.

Ako rodi in ustvarja zaključenost prototip duhovne ženske, po Prešernu — Bogomilo, tedaj rodi odprtost prototip duhovno-moškega principa, po Goetheju — Fausta. Prehod iz ene smeri v drugo — to je metamorfoza Črtomira v Fausta.

Slovenstvo, čigar dosedanja kultura, z vprav malimi izjemami, je bila izrazito feministična, z vsemi svojimi dobrinami in kvarnimi posledicami —, išče in pričakuje tega Moža, tega Gospoda po duhu, tega zaščitnika doma nad vse željno in iskreno, ker dobro sluti, da je sicer zanj bitka izgubljena. Zakaj Mož je za nas nujno potrebno dopolnilo že po Prešernu ustvarjene Žene — Bogomile. Kjer so ti praviri skaljeni, se tudi umetnost ne more razviti do svoje popolnosti in veličine.

Izmed naših sodobnih duhovnih tvorcev je glavni zastopnik te odprte, nezaključene smeri — Župančič. Zato je ta Goethejevega kova.

Kdo je več, Prešeren ali Župančič, tega vprašanja v svojem že navedenem eseju iz raznih nujnih razlogov nisem načel, niti ga nisem skušal rešiti; zato moram vsako drugačno razlago mojih besedi odkloniti. Po teh izvajanjih pa je to vprašanje tudi napačno postavljeno, kajti nam, Slovencem, sta obe opisani duhovni smeri nujno potrebni, tako Prešeren kakor Župančič. *Ivan Rozman.*

KNJIŽEVNA POROČILA

Srečko Kosovel: Izbrane pesmi. 1931. Tiskovna zadruga v Ljubljani. Uredil in uvod napisal Anton Ocvirk. 171 str. Oprema: Ing. arch. D. Serajnik. Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Oceniti moram knjigo, ki jo je treba vsem in posebno slovenski mladini toplo priporočati. Naše življenje ne sme biti žrtev knjižnega trga in njegovih ponudb. Vseh knjig ne moremo staviti v isto vrsto. K nekaterim nas priženeta že sam čas in iskanje užitka, druge nam odkrivajo nas. A nobena knjiga ne more biti bolj naša kot tiste, ki so delo dozorevajočega rodu.

Tiskovna zadruga je sprejela v založniški načrt tudi pesniško zbirko Srečka Kosovela. Obljubila je končno redakcijo pesnikove zapuščine. Delo je sprejel pesnik in kritik Anton Ocvirk.

Urednik je objavil kot prvi del knjige življenjepiso in literarno študijo, a na koncu Opombe. Druga polovica knjige obsega 80 Kosovelovih pesmi. Razlika med to knjigo in prvo zbirko, katero je že leta 1927. uredil pesnikov tovariš Alfonz Gspan, je tako velika, da popolnoma opravičuje novo izdajo. Ker je bilo splošno znano, da je 23letni avtor ob svojem odhodu zapustil veliko še neobjavljenih rokopisov in da so med temi najboljše njegove pesmi, smo knjigo nestrpno pričakovali. Vendar se je pri tej priložnosti dogodila večja neugodna senzacija. Urednik objavlja pripombo, da mnogih značilnih pesmi ni mogel sprejeti v zbirko, čeprav so bile večinoma že drugod objavljene. Gotovo je torej, da bi bila zbirka lahko popolnejša. Mogoče bi se dalo temu na kakšen način odpomoči. Toda knjiga je tu in kar je mogla, nam je prinesla.

Kljub temu, da vemo, katere pesmi urednik še šteje v to zbirko, njegova knjiga ni in ne more biti za Srečka Kosovela končna redakcija. Jaz mislim, da končna redakcija sploh ni bila in še ni mogoča, ker smo Srečku Kosovelu še veliko predaleč in časovno preblizu, da bi mu bili pravični. Kaj pa ve svet o tem življenju, ki je zašlo? Mladi rod je bil redkih besed. Vrhu tega pa se je potrudil to razdaljo utrditi tudi sam urednik zbirke.

Knjigo je zasnoval po naročilu res kot končno redakcijo. Izposodil si je literarno-zgodovinske metode; uvod deli v tri poglavja: Življenje, Osebnost in Delo; zbral je mnogo podatkov, preiskal pesnikovo zalogo rokopisov in tujih spisov o njem, čeprav mu niso veliko koristili, poskušal je opreti svoje sodbe in ocene na Kosovelove kulturno-filozofske spise, sestavke in drobce, primerjal njegovo liriko z ostalo, večinoma starejšo, domačo in tujo, raziskoval razne vplive na njegovo delo in končno uredil sprejete pesmi v močno celoto. Za svojo marljivost in kritičnost zasluži priznanje.

Z druge strani je svoje delo sproti podiral, tako da napravlja knjiga vtis razjedenege reljefa. Urednik in pesnik se bijeta, si stojita nasproti in sta si